

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “หลักการและกระบวนการเรียนรู้ในสุเราะฮ์ ลุกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ใน บทนี้จะสรุปถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวม ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของสุเราะฮ์ ลุกมาน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮ์ ลุกมาน
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากสุเราะฮ์ ลุกมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์หลักการและกระบวนการเรียนรู้ในสุเราะฮ์ ลุกมานเท่านั้น
2. ศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดของหลักการและกระบวนการเรียนรู้และการสอน อิสลามจากหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอานที่เขียน โดยนักปราชญ์มุสลิมและหนังสือวิชาการต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษา
3. ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัด นครราชสีมา
4. ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จาก สุเราะฮ์ ลุกมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชา ที่เป็นครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 35 คน

จากห้าโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนคารุสศาลาม โรงเรียนอัครเกียรติอะฮ์อิสลามียะห์ และโรงเรียนแสงธรรมวิทยา โรงเรียนนุรุดดีน(ตากใบ) โรงเรียนรอมานีเย เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียน 1,000 คนขึ้นไป เป็นโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดใหญ่

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์กับหัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอนรายวิชา เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์ลุกมาน 3 ด้าน คือ หลักการด้านอะกีดะฮ์ หลักการด้านชะรีอะฮ์ และหลักการด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์ลุกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านหลักการจัดการเรียนการสอน
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ภาคเอกสาร

ศึกษาข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการเรียนรู้ การสอนของลุกมาน อัลหะกิมที่มีอยู่ในอรรถาธิบายอัลกุรอานและอัลหะดีษ ตลอดจนทัศนะต่าง ๆ ของบรรดาอุละมาอ์ที่ได้อธิบายอายะฮ์ที่เกี่ยวกับหลักการและกระบวนการเรียนรู้และการสอนในสุเราะฮ์ลุกมาน แหล่งที่มาของข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์ลุกมาน ผู้วิจัยได้จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. ห้องสมุดวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. หอสมุดมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา
4. ห้องสมุดโรงเรียนคารุสศาลาม
5. เว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ภาคสนาม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขออนุญาตรับรองและแนะนำตัวจากภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนที่จะทำการเก็บข้อมูล
2. จากนั้นผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวจากภาควิชาอิสลามศึกษา ไปยังโรงเรียนที่จะทำการเก็บข้อมูลเพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตัวเอง
3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ที่ได้ นำมาดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาสรุปประเด็นสำคัญ ของแต่ละประเด็นปัญหาตามรายด้าน ทั้งสามด้าน คือ หลักการเรียนการสอนด้านอะกีดะฮ์ หลักการเรียนการสอนด้านอียาดะฮ์ และหลักการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม แล้วนำเสนอเชิงบรรยายประกอบการอภิปรายผล

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา วิเคราะห์สุเราะฮ์สุลุกมาน พบว่า ลุกมานได้นำเสนอรูปแบบการอบรมสั่งสอนแก่ลูกของเขา ความประเสริฐดังกล่าวอัลลอฮ์ได้บันทึกในอัลกุรอาน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของสุเราะฮ์สุลุกมาน ผลของการวิจัยพบว่า :

1. สุเราะฮ์สุลุกมาน จัดประเภทเป็นสุเราะฮ์หมักกียะฮ์
2. มีจำนวน 33 อายะฮ์ตามการนับของชาวมะดีนะฮ์และมักกะฮ์ และ 34 อายะฮ์ตามการนับของชาวฮาม ชาวบัสเราะฮ์และชาวกุฟะฮ์
3. ถูกตั้งชื่อสุเราะฮ์ด้วยกับนามของปราชญ์ผู้หนึ่งที่ชื่อลุกมาน อัลหะกิม
4. สาเหตุของการประทานอายะฮ์ที่เกี่ยวข้องกับอายะฮ์สุลุกมาน เนื่องจากสะอัด เป็น มาลิก ได้เข้ารับอิสลาม และมารดาของนางขอรู้เองให้ละทิ้งศาสนาอิสลาม แต่สะอัด เป็น มาลิก ไม่ยอมกลับไปสู่ศาสนาเดิม จึงทำให้อายะฮ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ถูกประทานลงมา

5. สุเราะฮ์สุลุกมาน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในด้านของหลักคำสอน และกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากในสุเราะฮ์สุปรากฎุพราษญ์ผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในยุคของนบีดาวูด มีนามว่า ลุกมาน อัลหะกีม ได้ทำการสั่งสอนลูกของเขาด้วยวิทญ์ญาม (หิกมะฮ์) ซึ่งอัลลอฮ์ทรงประทานความชาญฉลาดให้กับเขาเป็นพิเศษ ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดทัศนคติที่ขัดแย้งในบรรดาอุละมาอ์ว่า ลุกมาน อัลหะกีมนั้นเป็นนบีหรือปราชญ์ จากหลักฐานที่มีปรากฏในอัลหะดีษระบุว่า ลุกมาน เป็นเพียงบ่าวรับใช้คนหนึ่งของชาวหะบะชะฮ์เท่านั้น ไม่ได้เป็นนบีแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หลักการศาสนาที่เขาให้ทำการฟัตวา (วินิจฉัย) ได้รับการปฏิบัติในยุคก่อนนบีดาวูดจะกำเนิดขึ้น ส่วนหนึ่งจากคำกล่าวของเขามีต่อลูกของเขา คือ “โอ้ลูกกรีกของฉัน จงอย่าตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ เพราะการตั้งภาคีนั้นเป็นบาปอันใหญ่หลวง”

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮ์สุลุกมาน ผลของการวิจัยพบ : หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮ์สุลุกมาน มี 3 วิธีการด้วยกัน ได้แก่

1. หลักการและกระบวนการสอนแบบตักเตือน
2. หลักการและกระบวนการสอนแบบตัมบิฮ์และตัมบิฮ์
3. หลักการและกระบวนการสอนแบบการเป็นแบบอย่าง

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากสุเราะฮ์สุลุกมานกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ผลของการวิจัยพบว่า : การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์สุลุกมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ที่เหมาะสมดังนี้

1. หลักการและกระบวนการสอนแบบตักเตือน

หลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนด้านอะกีดะฮ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา จำเป็นต้องใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตักเตือน ซึ่งเราได้รับแบบอย่างจากลูกมาน อัลหะกีม ที่ได้ปฏิบัติต่อลูกของเขา และเรื่องนี้ปรากฏในอัลกุรอาน จึงทำให้การเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าว ได้รับการรับรองและยืนยันจากอัลลอฮ์ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิม สำหรับครูที่สอนรายวิชาอะกีดะฮ์ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา สมควรมนำหลักการและกระบวนการเรียนการสอน

แบบตักเตือนของลูกมาน อัลหะกิม มาประยุกต์ใช้ เพื่อจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน อันจะทำให้เด็กเป็นผู้ที่มีหลักการศรัทธาที่ถูกต้องตามที่หลักการศาสนาอิสลามกำหนด

2. หลักการและกระบวนการสอนแบบตัมบิและตัมบิฮ

หลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนรายวิชาฟิสิกส์ (อิบาคะฮฺ) ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา จำเป็นต้องใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนตัมบิและตัมบิฮ ซึ่งเราได้รับแบบอย่างจากลูกมาน อัลหะกิม ที่ได้ปฏิบัติต่อลูกของเขา และเรื่องนี้ปรากฏในอัลกุรอาน จึงทำให้การเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าว ได้รับการรับรองและยืนยันจากอัลลอฮฺว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิม ซึ่งอัลฮาซิมียฺ (al-Hazimi, 2000 :392) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิธีสอนแบบตัมบิและตัมบิฮในระบบการศึกษาเป็นวิธีการสอนที่อยู่ในหลักสูตรอิสลามศึกษาในอัลกุรอานและสุนนะฮฺจำนวนอายุอะฮฺและหะดีษ มากมายที่ได้กล่าวถึงวิธีสอนดังกล่าวโดยสั่งให้มนุษย์ปฏิบัติในสิ่งที่ใช้และละเว้นในสิ่งที่ห้าม

3. หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง

หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง ที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์กับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ รายวิชาอะกีดะฮฺ รายวิชาฟิสิกส์ (อิบาคะฮฺ) และรายวิชาอัลคลาก อย่างไรก็ตาม รายวิชาที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างนั้น ได้แก่ รายวิชาอัลคลาก (คุณธรรมจริยธรรม) อันเนื่องมาจากว่า มารยาทนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอัลคลาก การแสดงถึงการมีมารยาทที่ดีย่อมส่งผลต่อผู้เรียนที่สามารถจะนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติได้

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาหลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮฺลูกมาน : ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง คือ เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของสุเราะฮฺลูกมาน ผลของการวิจัยพบว่า : สุเราะฮฺลูกมานจัดประเภทเป็นสุเราะฮฺมัคกียะฮฺ มีจำนวน 33 อายะฮฺ ตามการนับของชาวมะดีนะฮฺและมัคกะฮฺ และ 34 อายะฮฺ ตามการนับของชาวฮาม ชาวบัสเราะฮฺและชาวกุฟะฮฺ ถูกตั้งชื่อสุเราะฮฺด้วยกับนามของปราชญ์ผู้หนึ่งที่ชื่อลูกมาน อัลหะกิม มีสาเหตุของการ

ประทานอายะฮฺ เนื่องจากสะอัด เป็น มาลิก ได้เข้ารับอิสลาม และมารดาของนางขอร้องให้ละทิ้งศาสนาอิสลาม แต่สะอัด เป็น มาลิก ไม่ยอมกลับไปสู่ศาสนาเดิม จึงทำให้สุเราะฮฺนี้ถูกประทานลงมา

สุเราะฮฺลูกมาน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในด้านของหลักคำสอน และกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากในสุเราะฮฺปรากฏปรากฏผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในยุคของนบีดาวูด มีนามว่า ลูกมาน อัลหะกิม ได้ทำการสั่งสอนลูกของเขาด้วยวิทย์ญาณ (หิกมะฮฺ) ซึ่งอัลลอฮฺทรงประทานความชาญฉลาดให้กับเขาเป็นพิเศษ

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า สุเราะฮฺลูกมานเป็นหนึ่งในสุเราะฮฺที่ให้ความสำคัญด้านอะกิดะฮฺ ซึ่งสุเราะฮฺนี้ถูกประทานที่มักกะฮฺ ช่วงเวลา 13 ปี แห่งการประทานอัลกุรอานที่มักกะฮฺ เป็นการปลูกฝังด้านการศรัทธาให้กับผู้คน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศรัทธา และความสำคัญ และผลการวิจัยปรากฏอีกว่า ในสุเราะฮฺนี้ปรากฏปรากฏผู้หนึ่งที่มีชีวิตในช่วงสมัยของนบีดาวูด เป็นผู้ที่อัลลอฮฺทรงประทานวิทย์ญาณให้กับเขาเป็นพิเศษ ซึ่งจุดเด่นที่ปรากฏให้เห็นของลูกมานด้านหลักการและกระบวนการเรียนรู้นั้น ได้แก่ ลูกมาน ได้สอนลูกของเขาด้วยกับวิธีการที่หลากหลาย ดังปรากฏในอายะฮฺ อัลกุรอานที่ว่า

﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

(سورة لقمان الآية : 13)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลูกมาน ได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า “โอ้ลูกเอ๋ยเจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใดๆ ต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์โดยแน่นอน” (สุเราะฮฺ ลูกมาน อายะฮฺที่ 13)

จากอายะฮฺข้างต้น ลูกมาน ได้ใช้วิธีการดักเตือนลูกของเขามีให้ตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ โดยที่เขาไม่ได้ทำการติเตียน แต่เขาใช้การพูดจาที่นุ่มนวล ด้วยคำกล่าวที่ว่า “โอ้ลูกเอ๋ย” ซึ่งคำดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการให้เกียรติถึงแม้ว่าผู้ที่เขาสั่งสอนนั้นจะเป็นลูกของเขาก็ตาม ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การดักเตือนผู้ที่อยู่ในฐานะต่ำกว่าจะเป็นการใช้ถ้อยคำที่ดูถูก จึงทำให้ในบางครั้ง การดักเตือนหรือสั่งห้ามใดๆ ไม่ค่อยได้รับการตอบสนอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 คือเพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮฺลูกมาน ผลของการวิจัยพบ : หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ปรากฏในสุเราะฮฺลูกมาน มี 3 วิธีการด้วยกัน ได้แก่ 1. หลักการและกระบวนการสอนแบบดักเตือน 2. หลักการและกระบวนการสอนแบบดัดจริตและดัดจริต 3. หลักการและกระบวนการสอนแบบการเป็นแบบอย่าง

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า หลักการและกระบวนการเรียนการสอน มีปรากฏในอัลกุรอาน ซึ่งเป็นธรรมนูญชีวิตสำหรับมุสลิม แสดงให้เห็นว่า ในอัลกุรอานนั้น มีทุกศาสตร์แห่งอยู่ในนั้น เพียงแต่ว่ามนุษย์จะสามารถดึงนำศาสตร์เหล่านั้นออกมาได้หรือไม่ ดังเช่น หลักการและกระบวนการเรียนรู้ทั้งสามแนวทางนั้น นับได้ว่า เป็น กระบวนการเรียนรู้ อันล้ำค่าที่ อัลลอฮ์ได้บอกกับมนุษย์ และถือว่าเป็นแนวทางที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนการสอน อันเนื่องจากว่า สิ่งใดก็ตามที่ปรากฏในอัลกุรอานนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเป็นสิ่งที่ดีที่สุด สมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะนำหลักการและกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากสุเราะฮ์ลูกมานกับ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ผลของการวิจัยพบว่า : การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์ลูกมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ที่เหมาะสมดังนี้ 1. หลักการและกระบวนการสอนแบบตักเต็อน เหมาะสำหรับการสอนรายวิชาอะกีดะฮ์ 2. หลักการและกระบวนการสอนแบบตัมบิบบและตัมบิบบ เหมาะสำหรับรายวิชาฟิสิกส์ (อิปาคะฮ์) 3. หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง เหมาะสำหรับรายวิชาอะกีดะฮ์ รายวิชาฟิสิกส์ และรายวิชาอัลคาลาก แต่ที่เหมาะสมที่สุดในที่นี้คือ รายวิชาอัลคาลาก

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถกล่าวได้คือ

1. หลักการและกระบวนการสอนแบบตักเต็อน เป็นหลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนด้านรายวิชาอะกีดะฮ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา จำเป็นต้องใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตักเต็อน จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอนรายวิชา ทำให้ทราบว่า ครูผู้สอนรายวิชาอะกีดะฮ์ใช้หลักการและกระบวนการสอนแบบตักเต็อน ซึ่งครูบางส่วนทราบว่าสิ่งที่ใช้สอนในวิชาอะกีดะฮ์ควรใช้รูปแบบตักเต็อน บางส่วนก็ไม่ทราบ ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ไม่ทราบรูปแบบก็คือ ครูผู้สอนไม่ได้จบโดยตรงทางด้านอะกีดะฮ์ ทำให้ความรู้ที่สอนและวิธีการสอนไม่เหมาะสมกับรูปแบบที่สมควรใช้ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชา, (สัมภาษณ์), ระหว่าง 15-29 กุมภาพันธ์ 2552) จากสิ่งที่ได้สัมภาษณ์มาข้างต้น สิ่งที่ครูผู้สอนรายวิชาอะกีดะฮ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมาควรตระหนักก็คือ ควรนำหลักการและกระบวนการเรียนรู้ของลูกมานไปประยุกต์ใช้ เพราะสิ่งดังกล่าวได้รับแบบอย่างจากลูกมาน อัลหะกิม ที่ได้ปฏิบัติต่อลูกของเขา และเรื่องนี้ปรากฏในอัลกุรอาน จึงทำให้การเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว ได้รับการรับรองและยืนยันจากอัลลอฮ์ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิม สำหรับ ครูผู้สอนรายวิชาอะกีดะฮ์ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา

สมควรนำหลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบดักเตียนของลูกมาน อัลหะกิม มาประยุกต์ใช้ เพื่อจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน อันจะทำให้เด็กเป็นผู้ที่มีหลักการศรัทธาที่ถูกต้องตามที่หลักการศาสนาอิสลามกำหนด และในเรื่องนี้ อัลญาอะหุทาน (al-Tahhan, 2002 : 172) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า นักการศึกษามุสลิมทราบดีว่าวิธีสอนแบบดักเตียนเป็นวิธีสอนที่ส่งผลที่ดีงามต่อจิตใจ ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันระหว่างผู้ดักเตียน และผู้ฟังคำดักเตียน และการดักเตียนที่ส่งผลที่ดีต่อจิตใจและมีประสิทธิภาพจะต้องประกอบไปด้วยสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานดัง คือ ใช้คำพูดที่ดี และสำนวนโวหารที่ชัดเจนและเข้าถึงจิตใจของผู้ฟัง เติมแต่งด้วยความรู้สึก ได้รับความสนใจและดึงดูดใจซึ่งเป็นสิ่งที่ดียิ่งสำหรับผู้ดักเตียนซักชวนและ โน้มน้าวจิตใจ โดยผู้ดักเตียนจะต้องมีความรู้และประสบการณ์

2. หลักการและกระบวนการสอนแบบดรัมซิมและดรัมซิบ เป็นหลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนรายวิชาฟิสิกส์ (อิบาอะฮุ) ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา จากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และครูผู้สอน ทำให้ทราบว่า ครูผู้สอนรายวิชาฟิสิกส์ (อิบาอะฮุ) ทราบถึงหลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบดรัมซิมและดรัมซิบ และส่วนใหญ่ใช้หลักการนี้ในการสอนวิชาฟิสิกส์ ในเรื่องของอิบาอะฮุมากกว่าทางด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการสอนเรื่องรูกันอิสลาม จะใช้รูปแบบหลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบดรัมซิมและดรัมซิบมากที่สุด เพราะต้องการจะให้เด็กนักเรียนรู้ถึงคุณค่าของอิบาอะฮุ เช่น การละหมาด การถือศีลอด ทั้งภาคบังคับและอาสา ทำให้เด็กนักเรียนมีความอยากที่จะปฏิบัติ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา มีผู้ไว้สำหรับบริจาคให้กับเพื่อนๆ ที่ยากจน ซึ่งการสอนในรูปแบบนี้ จะได้รับการปฏิบัติจากสถานักเรียนเป็นการดรัมซิมให้กระทำความดี นักเรียนส่วนมากเมื่อได้รับฟังในเรื่องของดรัมซิม และดรัมซิบ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม และละเว้นในสิ่งชั่วร้าย (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชา, (สัมภาษณ์), ระหว่าง 15-29 กุมภาพันธ์ 2552) จากผลการสัมภาษณ์ข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบดรัมซิมและดรัมซิบ มีการใช้อย่างแพร่หลายสิ่งดังกล่าวนี้ไม่เป็นเรื่องแปลกแต่อย่างใด เพราะรูปแบบนี้ได้ปรากฏในอัลหะดีษเป็นจำนวนมาก ในด้านการเชิญชวนสู่ความดีและการห้ามปรามสู่การทำความชั่ว จึงทำให้รูปแบบนี้ได้รับการปฏิบัติอย่างแพร่หลาย อีกประการหนึ่งที่ควรกล่าวคือว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบดรัมซิมและดรัมซิบเป็นหลักการที่มีแบบอย่างจากลูกมาน อัลหะกิม ที่ได้ปฏิบัติต่อลูกของเขาที่ปรากฏในอัลกุรอาน จึงทำให้การเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าว ได้รับการรับรองและยืนยันจากอัลลอฮ์ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิม ซึ่งอัลฮาซิมีย์ (al-Hazimi, 2000 :392) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิธีสอนแบบดรัมซิมและดรัมซิบในระบบการศึกษาเป็นวิธีการสอนที่อยู่ในหลักสูตรอิสลามศึกษาในอัลกุรอาน

และสุนนะฮ์จึงจำนวนอายุและหะดีษ มากมายที่ได้กล่าวถึงวิธีสอนดังกล่าวโดยสั่งให้มนุษย์ปฏิบัติในสิ่งที่ใช้และละเว้นในสิ่งที่ห้าม

3. หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง เป็นหลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง ที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์กับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ รายวิชาอะกิละฮ์ รายวิชาฟิถุฮ์ (อิบาละฮ์) และรายวิชาอัคลาก อย่างไรก็ตาม รายวิชาที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างนั้น ได้แก่ รายวิชาอัคลาก (คุณธรรมจริยธรรม) อันเนื่องมาจากว่า มารยาทนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอัคลาก การแสดงถึงการมีมารยาทที่ดีย่อมส่งผลต่อผู้เรียนที่สามารถจะนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติได้ จากผลการวิจัยนี้ สามารถกล่าวได้ว่า หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในอิสลามนั้น การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะจะทำให้ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่จะสามารถปฏิบัติได้ จึงทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามในสิ่งที่ดี และการจากการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอน ทำให้ทราบว่า ครูบางส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง มีการแยกกันระหว่างครูสอนรายวิชาศาสนากับรายวิชาสามัญซึ่งครูสอนรายวิชาศาสนาต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง แต่ครูสอนรายวิชาสามัญไม่ปฏิบัติ อย่างไรก็ตามเพียงบางส่วนเท่านั้น (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชา, (สัมภาษณ์), ระหว่าง 15-29 กุมภาพันธ์ 2552) ผลจากการสัมภาษณ์ข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า การให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดนครราชสีมา ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างไม่ว่าจะสอนอยู่รายวิชาใดก็ตาม

จากผลสรุปทั้งหมดข้างต้น กล่าวได้ว่ากระบวนการเรียนการสอนในอิสลามนั้นมีเป้าหมายสำคัญอยู่ตรงที่การยอมรับและยอมรับจันต่อพระเจ้าที่เที่ยงแท้เพียงองค์เดียว แล้วนำเอาคุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมแบบอิสลาม เข้ามาใช้ในวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในทุกแง่มุม หลังจากนั้นระบบปรัชญาการศึกษานี้ก็เป้าหมายปลุกย่อยลงไปเพื่อตอบสนองความต้องการในมิติต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตวิญญาณและวัตถุทั้งในเรื่องส่วนตัว สังคมและด้านอื่นๆ ทั้งหมดที่มีความเกี่ยวพันสืบเนื่องกันไปของช่วงเวลาทั้งในโลกนี้และโลกหน้าด้วยในที่สุด ศาสนาอิสลามกำหนดให้การศึกษาเป็นการภารกิจที่จำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน โดยไม่ได้แบ่งเพศหรือฐานะเป้าหมายของการศึกษาในอิสลาม ก็เพื่อการสร้างสรรค์ต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ นี้ นำไปสู่กระบวนการพัฒนาผู้เรียนและการสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งสันติวิถีอิสลามต้องการให้ทุกคนศึกษาความรู้มาปฏิบัติและเผยแพร่ออกไปอิสลามมิได้หยุดยั้งแต่เพียงเรียกร้องให้ผู้ศึกษาหาความรู้และเผยแพร่ความรู้ออกไปเท่านั้นแต่ยังให้เขาศึกษาค้นคว้าต่อไปอีกด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาหลักการและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในสุเราะฮ์สุลุกมาน ศึกษากรณีการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยข้อเสนอแนะดังนี้

1. หลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนในสุเราะฮ์สุลุกมาน ควรใช้เป็นหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
2. หลักการอบรมสั่งสอนในสุเราะฮ์สุลุกมาน ควรนำมาประยุกต์ใช้ในการอบรมสั่งสอนนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการจัดทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาหลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์อื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาหลักการและกระบวนการเรียนการสอนในอัลหะดีษของท่าน

นบีมุฮัมมัด ﷺ

وتمت بعون الله تبارك وتعالى

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

والحمد لله رب العالمين

في ليلة الجمعة

فطاني في 4 ذوالقعدة 1430